

Marina Garcés

La passió dels estranys

Una filosofia de l'amistat

Galàxia Gutenberg

MARINA GARCÉS

La passió dels estranys

Una filosofia de l'amistat

Galàxia Gutenberg

Galàxia Gutenberg,
Premi Todos Tus Libros al Millor Projecte Editorial, 2023,
atorgat per CEGAL (Confederación Española de Gremios
y Asociaciones de Libreros).

Publicat per
Galaxia Gutenberg, S.L.
Av. Diagonal, 361, 2n 1a
08037-Barcelona
info@galaxiagutenberg.com
www.galaxiagutenberg.com

Primera edició: febrer de 2025

© Marina Garcés, 2025
© Galaxia Gutenberg, S.L., 2025

Preimpresió: Maria Garcia
Impressió i enquadernació: Romanyà-Valls
Sant Joan Baptista, 35, La Torre de Claramunt-Barcelona
Dipòsit legal: B 62-2025
ISBN: 978-84-10317-19-2

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, a banda de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45).

---

*Ens estimem
sols*

Índex

Pròleg. Amistats borroses	II
Capítol 1. Vincle sense llei	21
Una creació sense finalitat	22
Als marges de la vida política	26
Normativitat i ritualitat.	31
Un ideal sota sospita	34
Capítol 2. Un consens inquietant	37
La tradició dels títols.	39
L'amistat és un bé que contribueix a la virtut	42
No totes les amistats són vertaderes.	44
L'amistat és l'antítesi de la dependència.	46
El temps de l'amistat és el temps d'una vida.	49
L'amistat és personal i política	51
L'amistat: una èpica moral.	53
Capítol 3. Punts cecs	57
Amistat i utilitat	58
L'amistat contra la tirania	61
La separació dels amics	64
L'amor al proïsme	69
Amics i enemics.	75

Capítol 4. La passió dels estranys	79
No parlis amb estranys	81
Encant i inquietud	83
La democràcia dels desconeguts	86
La passió i l'amistat	87
Capítol 5. Distàncies íntimes	93
L'art d'explicar la vida	94
Salvar la distància	97
Inclinacions	100
Intimitats simulades	102
Guardar el secret	105
Capítol 6. Explorar els límits	109
El sentit de l'aventura	110
En femení plural	114
Sense altra amistat que les muntanyes	117
Els animals i les coses	120
Capítol 7. Revolucions i rereguardes	125
Amistat i utopia	127
Figures de la igualtat política: camaraderia i fraternitat	130
Sororitat i comunitats de lluita	134
La família escollida	136
L'amistat com a forma de vida	139
Capítol 8. La invenció de la soledat	145
Jerarquies de la soledat	147
Violència, desig i promesa	150
Riure i comicitat	155
La comunitat dels records	161
Epíleg. L'amic imaginari	167
Referències	173

PRÒLEG

Amistats borroses

M'inquieta escoltar històries plàcides d'amistat. La confiança i el confort amb què molta gent es refereix als seus amics em desperta una alarma que no sé si és un senyal de sospita o d'enveja.

L'amistat acostuma a presentar-se avui com un espai de seguretat, de companyia quotidiana i de trobada sincera, com una de les poques realitats clares i estables que ens sostenen en un món en què tota la resta ha fallat. Parlem dels nostres amics i amigues com aquells que sempre hi són i que ens donen suport, que tenen cura i acompanyen les nostres vides condicionades per la incertesa i la precarietat. Comprem i consumim històries d'amistat que la tornen literal i evident: qui no ha tingut les seves amigues a prop en un moment de crisi vital? Qui no queda amb els amics quan la parella desapareix? Qui no té aquella persona a qui confessar-ho tot? Tots sabem que, sota aquest miratge de benestar garantit, l'amistat és un espai de relacions tan inquietant com temible, afectat per un desig i una por que escapen al que podem arribar a anomenar: el desig de ser estimats perquè sí i la por de no ser-ho.

Jo no sempre he comptat amb aquesta confiança en els amics ni la seguretat de la seva companyia. No estic posant en dubte l'afecte de persones concretes, sinó que penso més aviat en la inquietud amb què m'he apropiat a les relacions d'amistat i en la dificultat per aprendre a fer amics i acompanyar-nos de veritat, més enllà dels codis socials, els seus límits, les seves hipocresies i les seves imposicions. M'atreviria a dir que aquesta inseguretat no és només meva, encara que sigui una confessió que produeix gairebé més vergonya

que no tenir parella o no tenir-ne de manera estable. No hi ha paraules ni relats per explicar històries difícils d'amistat, les ruptures i els dubtes que generen. No és fàcil anomenar la falta d'amics. Quina paraula tenim per referir-nos a una persona «soltera» d'amics? És una soledat sense èpica i sense nom, que es mou entre la llàstima i la sospita. Però crec que som moltes les veus silencioses que no hem crescut comptant, per defecte, amb la plenitud de l'amistat ni l'hem vista mai com a evident, lleugera i quotidiana. L'amistat, quan és viscuda com un problema, es converteix –i et converteix– en un problema.

Comptem amb el fet que les parelles es poden trencar; que els fills marxaran, si n'hi ha; que les feines canvien... però que, en canvi, els amics sempre hi són i sempre hi seran. Si ho pensem bé, però, els amics i les amigues són el menys segur de les nostres vides: res demana que existeixin. Podríem viure una vida sencera i no tenir, mai, cap amic. Podríem haver anat a l'escola, créixer en una família, exercir diverses professions, crear una nova família, o no, tenir aficions i interessos, fer esport i viatjar, militar en un grup polític o en un moviment social, etc., i no haver tingut amics. La societat és una trama composta de molts tipus de vincles i d'afectes que formen part de la xarxa necessària per a la reproducció social i material de la vida: parents, col·legues, parelles, camarades, veïns... Per què i per a què, doncs, els amics i les amigues?

Aquest llibre és un intent d'aventurar-se en aquesta pregunta, per seguir els camins que ens obrin les seves possibles respostes. Disposem d'explicacions psicològiques, antropològiques i sociològiques sobre el fenomen de l'amistat i dels seus efectes sobre la creació del vincle social, xarxes de confiança i configuració de la pròpia identitat. Totes són importants i il·luminen un tipus d'afecte que balla entre el costum i el miracle, entre el que és normal i el que ens sembla excepcional. Però, més enllà de les explicacions estructurals, continua havent-hi en l'amistat alguna cosa que no hem aconseguit localitzar, alguna cosa que escapa a l'escriptura, és a dir, que s'escola entre la narració de les històries

d'amistat i la teorització de les seves raons. Hi ha una història no escrita de l'amistat, perquè res del que hem escrit sobre ella no esgota l'estranyesa del fet que existeixi: que existeixi com a forma d'afecte, en general, i que existeixin aquest o aquesta amiga que, sense formar part de cap de les relacions formals ni instrumentals de la nostra vida, fan que aquesta sigui diferent.

L'amistat és alhora tan quotidiana i tan rara que no n'hem fet una institució. Per ser amics no ens casem ni necessitem firmar documents o inscriure'ns en un registre, elaborar uns estatuts o aprovar un projecte. Les relacions d'amistat estan travessades per múltiples regles, costums, rituals, formes de regulació, maneres d'expressar-se i de reconèixer-se, però, per alguna raó, ens hem oblidat o hem evitat convertir-les en institució. Per què?

Des d'aquest interrogant, aquest llibre es proposa recórrer els marges de l'escriptura sobre l'amistat, resseguint els seus fils conceptuals, però també endinsant-se en els seus buits. Com una indagació detectivesca pròpia de les novel·les juvenils que a moltes generacions ens han educat en l'amistat de grup, en els seus perills i els seus somnis, cada un dels capítols seguirà una pista que ens descobreixi, des d'una altra perspectiva, algun dels aspectes que queden ocults en les paraules que capturen i codifiquen el sentit de l'amistat.

*

Molt sovint, la millor manera d'ocultar una cosa és fent-la explícita. Més que el tabú, que dispara tant la por com el desig, és la normalització dels discursos, tant acadèmics com mediàtics, el que fa difícil escoltar i veure les coses d'una altra manera. Com explicava Foucault a l'inici de la seva *Història de la sexualitat*, com més es parla de sexe i es normalitzen el relat i les teories sobre les seves múltiples manifestacions, més lluny s'està de poder fer-ne una experiència alliberadora. No sé si està passant alguna cosa semblant amb l'amistat, intueixo que sí, i d'aquí la necessitat d'escriure aquest llibre i d'utilitzar-lo com una eina per a la sospita i

per a la indagació. Veiem com les novel·les, les sèries, les obres de teatre, les xarxes socials i les anècdotes quotidianes s'omplen, avui, d'històries d'amics i d'amigues. És un fenomen evident entre les generacions més joves, travessades per la precarietat i la crisi dels models de parella i de família tradicionals, però també succeeix entre aquells que, després dels divorcis i les jubilacions, troben actualment en l'amistat un lloc des del qual ressituar els seus afectes, desitjos, interessos i, també, la seva soledat. En el circuit de les modes culturals tot va tan ràpid, que ja hi ha qui expressa estar fart del tema i, fins i tot, qui ironitza sobre la deriva patològica d'aquest excés d'atenció.¹

Ens trobem en una època en què una interessant reinvençió dels afectes en tots els ordres de la vida es creua perillósament amb una reducció de l'amistat a la condició de remei terapèutic: salvavides d'una vida orfe i refugi d'una vida amenaçada. Després d'anys donant totes les voltes possibles a l'amor, la parella i les relacions sexuals, l'amistat apareix als mitjans de comunicació, als apartats de psicologia dels diaris, a les pàgines web d'autoajuda i en investigacions acadèmiques com la poció màgica que pot curar els mals d'aquest segle sense temps en què vivim: la soledat i el malestar. La correlació entre l'existència de xarxes d'amistat i una més bona salut mental, fins i tot física, està demostrada. Està comprovada, també, la importància de l'amistat per sobreviure als canvis constants de lloc de residència i de feina, ja que els amics i les amigues es converteixen en contactes i punts de suport per a les següents oportunitats i en l'únic fil de continuïtat per a una vida constantment interrompuda. De què ens ha de curar l'amistat?

Hi ha molts tipus d'afecte i formes de companyia. El que l'amistat sembla aportar, enmig de tot això, és un element de veritat. Com ha destacat tota la tradició filosòfica sobre l'amistat, des de l'antiga Grècia fins avui, l'amistat és un dels pocs elements

1. Per exemple, el best-seller *Friendaholic. Confessions of a Friendship Addict*, Fourth Estate, Londres, 2023, d'Elizabeth Day.

veritables de la vida, és a dir, una de les poques coses que té valor per si mateixa. Els amics i les amigues no existeixen com un mitjà per un fi, sinó que són, precisament, aquells éssers únics que estimem per ells mateixos. No responen a cap finalitat ni productiva ni reproductiva que els justifiqui. Aquest nucli de veritat que hi ha en l'amistat sembla que és una de les últimes certeses que queden en una esfera pública d'existències *fake*. Entre tots alimentem el simulacre de felicitat que devora el nostre temps i el nostre desig a les xarxes. El simulacre no és un engany, és una creació que necessitem sostenir entre tots per suportar-nos a nosaltres mateixos. S'alimenta de l'exposició constant dels nostres canvis de vida, dels nostres projectes, mascotes, relacions amoroses o sexuals, dels nostres *outfits* i rutines de bellesa, dels nostres viatges, esports o dietes. Ningú necessita creure's el simulacre, perquè l'únic que importa en són els efectes calmants. Les relacions d'amistat, en canvi, semblen oferir-nos una illa de veracitat, com un subtext necessari perquè els píxels de la il·lusió no ens devorin del tot. L'amistat terapèutica que domina els relats actuals és mig solucionista i mig màgica. Busca un remei eficaç i inqüestionable a situacions com la precarietat o la soledat, que tenen múltiples causes.

Enfront d'aquesta expectativa, sovint defraudada, penso que la força de l'amistat no és la de ser un remei, sinó un problema. L'amistat sempre ha estat el problema. És a dir, és el vincle a partir del qual podem problematitzar allò que som i que no hem pogut escollir: el parentesc heretat, la posició social, el gènere i la sexualitat assignats, així com la condició professional o les ideologies que configuren els nostres contextos culturals. «Digue'm amb qui vas i et diré qui ets», es diu popularment. Precisament aquesta possibilitat d'anar amb qui no toca és el risc i la potència de l'amistat. També és la possibilitat que, quan no es dona, fa encara més ferma la sentència, la condemna a ser, només, qui havies de ser. L'amistat dona nom, així, a una trama de relacions socials ambivalents: per una banda, les relacions d'amistat són una eina eficaç de socialització normalitzadora, que imposa les seves regles de gènere, de classe, així com les seves condicions polítiques i

morals a aquells que es poden dir, entre ells, amics. Però també trobem en els amics una possibilitat de qüestionament, d'aliança i de distorsió d'aquests mateixos codis i rols establerts. No sempre és clar on comença una cosa i on acaba l'altra.

*

Si reviso els moments de la meva relació amb l'amistat, de la barreja d'inquietud i de curiositat que encara avui, passat el mig segle de vida, fa que estigui escrivint aquest llibre, diria que ha transcorregut per quatre fases que no sé on porten ni com han d'acabar. La *inconsciència dels amics* seria, per a mi, aquella etapa de la infància en què els amics i les amigues no es fan, sinó que hi són. Apareixen a l'escola, als llocs d'estiueig, a les places i espais de joc, a les trobades familiars... Formen part de moltes altres companyies, humanes i no humanes, entre joguines, animals domèstics, parents, mestres i monitors. A més, als ambients on vaig créixer, entre els anys setanta i vuitanta del segle passat, nens i nenes tornàvem a poder jugar i a aprendre junts, i aquesta proximitat recuperada es vivia amb alegria i amb naturalitat. Entre la sexualització dels cossos de la moral catòlica i la que imposaria poc després el mercat neoliberal, alguns i algunes vam poder gaudir d'una certa indefinició dels aspectes, dels afectes i dels comportaments, que han deixat, en el meu cas, una col·lecció de records on, entre les colles amuntegades, sempre s'hi troba la pista d'una nena amb aparença de nen, de cabells arrissats despentinats i pantalons de pana acampanats.

Aquesta etapa es va tancar bruscament i va donar pas a l'*absència dels amics*. La soledat típicament adolescent, intensificada per la vergonya i la culpa d'una ruptura familiar de llargues conseqüències, va alterar per a mi qualsevol tipus de proximitat i d'intimitat. Vaig aprendre aleshores com la vida social, degudament gestionada, serveix per ocultar aquest buit. No em vaig atrevir a mostrar la meva soledat. L'educació i la cultura serveixen per ocultar-la i que no resulti inquietant per a ningú. Vaig aprendre a

no fer de la meva soledat res molest. «El que es queda quiet aprèn a observar», vaig llegir fa poc en referència al món vegetal. Vegetar, també, en el camp dels afectes, pot tenir aquesta conseqüència: una dissociació que afina l'atenció. Vaig aprendre a mirar d'una altra manera. Qui és proper i qui és llunyà? Què fa que algú sigui còmplice i què converteix allò estrany en familiar?

Aquestes preguntes no es van esgotar quan un nou gir biogràfic va tancar aquesta etapa marcada per la soledat dissimulada i va arribar, amb la universitat, un període d'*abundància d'amics*. L'abundància és el que és: una acumulació sense criteri, la festa d'una taula plena de menjar, la riquesa d'una terra fèrtil, la celebració de l'obertura i de la trobada. El capitalisme converteix l'abundància en ànsia d'acumulació. En el cas de les amistats, en capital social acumulable. Crec que els qui vam confluïr aquells anys no ho vam viure així. Eren els anys noranta i estudiàvem Filosofia; no fèiem res que ens permetés acumular gaire, més aviat perdíem el temps junts. Aquesta va ser la nostra riquesa. Aquests van ser el nostre malbaratament i el nostre gaudi.

D'allà vaig sortir amb una o més *aliances d'amics*. Amics-guerrilla o guerrilles d'amics i d'amigues que hem travessat dècades, amb moltes pèrdues i alguns retrobaments pel camí. Ens hem preguntat què és una aliança d'amics. Jo vaig assajar la meva resposta, a través d'una narració, al meu llibre *Ciutat Princesa* (2018). Però he de dir que encara no ho sé. Ho puc explicar, però no aconsegueixo argumentar-ho. Té a veure amb una estranya amalgama entre allò íntim i allò polític, sense que *íntim* vulgui dir privat ni *polític* es redueixi a la militància o a l'acció col·lectiva. Té a veure amb una espècie de contra-societat que se sap i s'organitza sense posar-se al marge. L'amistat no és la comunitat. Tampoc no és un ideal de societat. Segurament les travessa sense ser ni l'una ni l'altra. Per això hi ha alguna cosa que escapa als contorns, a les definicions i a l'escriptura. No és inefable, però conté o proposa un misteri. No m'hauria atrevit a escriure aquest llibre de jove, ni tan sols a pensar-lo. Però l'edat allibera dels lligams que tenen a veure amb la por de ser o no ser. La frase de Hamlet només podia pronunciar-la un

príncep jove, exposat a l'angoixa davant de camins que no només es bifurquen, sinó que escindeixen la vida que encara no hem arribat a tocar.

Tanmateix, arriba un moment en què aquesta aposta a tot o res deixa de ser dual i tràgica. Pot ser un moment de la vida o el sentit d'una època. Sento que actualment hi ha alguna cosa borrosa en el temps de les nostres vides que demana que ens esforcem a veure-hi i a pensar millor. «Borrós» pot voler dir «confús», i la confusió pot conduir a l'ofuscació o a la recerca d'una autoritat que orienti. Però «borrós» també significa «difús», que és la característica dels contorns que es converteixen en llimdars. Passa amb la imatge, però també amb els conceptes i amb la lògica. La lògica borrosa o difusa opera amb els llimdars i les gradacions de veritat, que no per això són menys certs.

Les relacions d'amistat no s'enfronten avui al dilema hamletjà de ser o no ser, sinó que oscil·len entre la confusió i la difusió. O bé es fa dels amics i les amigues un valor orientador inqüestionable i idealitzat, l'únic que ens pot salvar entre tant de caos ambiental i personal, o bé l'experiència de l'amistat es difumina fins al punt de no saber distingir un *like* d'un amic. O bé es persegueix aquella amistat autèntica, perfecta i vertadera que, com veurem, és un concepte que ve de la tradició clàssica, o bé ens perdem en un laberint infinit de contactes socials als quals no sabem assignar un altre valor que no sigui el de la quantitat.

Mentre es debaten i s'estudien aquests dilemes als mitjans, a l'acadèmia o a les consultes psicològiques, el que ens passa desapercbut és que vivim el nostre desig d'amistat en societats de l'enemistat.¹ Si la política s'ha basat en la distinció entre qui és l'amic i qui l'enemic, avui qualsevol presència és vista i classificada com a potencialment enemiga, és a dir, com algú o alguna cosa que pot posar en perill la nostra existència. Aquesta perillositat pot ser íntima o

1. Prenc aquesta expressió del llibre d'Achille Mbembe, *Polítiques de l'enemistat*, Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, València, 2019.

planetària. És afectiva, personal i micropolítica, i al mateix temps, organitza el sentit de la convivència entre estranys a escala mundial. La confusió es converteix, aleshores, en una eina de govern a través de la por i del control. Les relacions d'amistat i d'enemistat es troben al centre d'aquest sistema de poder.

*

Aquest llibre parteix de la confusió i es proposa descobrir la potència de l'estranyesa. El camí d'aquest descobriment no és lineal. Parteix d'una constatació: les relacions d'amistat són les úniques formes d'interacció social estable per a les quals no hem inventat una institució pròpia. La constatació conté una pregunta: per què? El punt d'arribada, com es pot veure a l'índex, té una paraula clau: «soledat». O dues: «invenció» i «soledat». També conté una pregunta: quina relació hi ha entre les dues? Entre el punt de partida i el d'arribada hi ha una hipòtesi: la passió dels estranys. És una hipòtesi que es presenta com una figura des de la qual pensar l'amistat. Aquesta figura pot ser imaginada, des d'ara, com la peça clau d'un retaule en què trobarem una història, la de la filosofia de l'amistat, els seus punts cecs i tot el que ens ha quedat per pensar als marges d'una escriptura que ens ha regalat molts silencis.

*

És molt fàcil i molt difícil parlar de l'amistat. És molt fàcil i molt difícil saber qui són els nostres amics. És molt fàcil i molt difícil perdre'ls. És molt fàcil i molt difícil retrobar-los.

Barcelona, estiu del 2024